

Voorwoord

Uitleggen waarom je iets doet, is vooral jezelf uitleggen.

Regelmatig vragen mensen aan mij waarom ik dit boek heb geschreven. Om deze vraag te beantwoorden, moet ik eerst wat meer over mezelf vertellen.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw stond ik als kersverse student voor het eerst in het academiegebouw van de universiteit Groningen. Ik kwam uit een arbeidersgezin en maakte voor het eerst kennis met een compleet nieuwe wereld. Een wereld waarin mensen heel anders met elkaar omgingen dan ik gewend was. Een wereld waar veel werd gepraat over politiek, onderwijs, kunst en cultuur. En een wereld waarin tijdens de colleges lange zinnen met moeilijke woorden werden gebruikt, waarbij alles wat beweerd werd onderbouwd moest worden met argumenten.

Dat eindeloze gepraat vond ik maar overdreven en tijdrovend, want dat deden we thuis ook niet. Daar praatten we kort en primair over dagelijkse gebeurtenissen en wat er de volgende dag moest gebeuren: Er moest gewerkt worden. Ik leefde ineens in twee totaal verschillende werelden met tegengestelde culturen. Het voelde alsof ik geëmigreerd was van het ene continent naar het andere, waarbij de oude wereld vertrouwd voelde en de nieuwe wereld onveilig.

Elk weekend was ik blij weer naar huis te kunnen om met mijn oude vertrouwde vrienden op te kunnen trekken. Bij hen hoefde ik niets uit te leggen of te onderbouwen, het was gewoon goed zoals het was. Het gevoel van onveiligheid in de nieuwe wereld, zorgde regelmatig voor twijfel. De verleiding was groot om te stoppen, maar toch ging ik door. Waarom?

Een aantal ontwikkelingen speelden hierbij een rol. Al snel vond ik een maatje die uit eenzelfde soort nest kwam; hierdoor vond ik een beetje 'thuis' in de nieuwe wereld. In dezelfde periode zorgden twee ervaringen voor een heel andere kijk op de wereld. Via sociologie maakte ik kennis met het begrip 'reproductie van de eigen klasse'. Lager opgeleiden houden hun positie in stand door lager opgeleid te blijven, hetzelfde principe geldt voor hoger opgeleiden. Dit was een openbaring van jewelste, want hiermee kon ik mijn eigen situatie beter begrijpen.

De tweede ervaring was van filosofische aard. In een drie uur durend college hield een filosoof een hartstochtelijk betoog en kwam op basis van logische redeneringen tot de conclusie dat hij God was. Dit soort kennis gaf mij inzicht in zaken waar ik nog nooit over had nagedacht en ik merkte dat ik honger kreeg naar meer kennis op dit vlak.

Voor het eerst in mijn leven haalde ik hoge cijfers voor tentamens en ik merkte bijvoorbeeld dat hoger opgeleiden tijdens het sporten helemaal niet zo ingewikkeld deden. Eigenlijk reageerden ze dan heel primair en hiermee werd sporten het verbindingsstukje met mijn eigen achtergrond en zorgde dit ervoor dat ik me steeds veiliger voelde. Ook de invloed van mijn ouders was van groot belang. Ze gaven mij de (financiële) ruimte om te studeren, want met leren kom je verder was hun opvatting. Later tijdens mijn studie was er zelfs een hoogleraar die achter me stond en die me na het afstuderen hielp met het vinden van een baan.

Waarom ik verder ben gaan studeren is een belangrijke vraag die ik mezelf vaak heb gesteld, maar het is ook een belangrijke vraag in dit boek. Wat ik van mezelf weet, is dat de honger naar kennis intrinsiek was. Ook omgevingsfactoren speelden een belangrijke rol bij deze beslissing; mijn ouders steunden me, ik wist hoe de smaak van succes smaakte en ik had een hoogleraar die vertrouwd was in mijn capaciteiten. Deze aspecten waren stimulerend, maar niet doorslaggevend. De doorslaggevende factor was voor mij dat ik een mogelijkheid vond om de nieuwe wereld te integreren in de oude wereld met als belangrijkste voorwaarde: een nieuwe vorm van veiligheid vinden.

De nieuwsgierigheid naar hoe dit werkt bij anderen in lagere sociale milieus, heeft uiteindelijk geleid tot de behoefte om hierover te schrijven. Het viel mij namelijk op dat er in mijn eigen milieu veel mensen waren die behoorlijk slim waren op verschillende gebieden, maar hier in het dagelijks leven weinig mee deden, omdat het werk dat niet van hen vroeg. Daarnaast hoor ik tot vandaag verhalen van mensen die aangeven dat ze wel verder hadden willen leren, maar dat het normaal was om zo snel mogelijk te gaan werken. Er zit iets in onze cultuur van 'als je voor een dubbeltje geboren bent, zul je nooit een kwartje worden'.

Dit boek is geschreven om meer inzicht te krijgen in het denken en handelen van lager opgeleiden: waarom wel een dubbeltje en geen kwartje? Dat lager opgeleiden veel meer kunnen dan in organisaties van hen wordt gevraagd, is voor mij in de loop der jaren glashelder geworden. Een andere reden is dat er veel is geschreven over hoger opgeleiden en managers, maar relatief weinig over de groep lager opgeleiden. Er ontbreekt naar mijn idee ook kennis over deze groep en zeker in een bredere context dan alleen leren en opleiden.

Het boek is niet primair gericht op de emancipatie van lager opgeleiden, want in dat soort eenzijdige belangen geloof ik niet. Waar ik wel in geloof is een tweezijdig belang: het bij elkaar brengen van organisatiebelangen en de belangen van lager opgeleiden in die organisatie. Door beide belangen bij elkaar te brengen, zal de organisatie effectiever functioneren en zullen de medewerkers meer gemotiveerd zijn.

Echter, organisaties benutten het potentieel van deze groep onvoldoende, omdat ze weinig investeren in hun ontwikkeling. Lager opgeleiden daarentegen, hebben de neiging zich niet te verder te ontwikkelen en misgunnen zichzelf zo om een 'kwartje' te worden. Het lijkt alsof beide partijen het laten liggen: Hoe kan dat en hoe zou het anders kunnen, zijn de kernvragen van dit boek.

Albert Nieuwenhuis